

В. В. Демідова

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

V. V. Demidova

Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧОГО З ІНШИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ЖОРСТОКИМ ПОВОДЖЕННЯМ З ТВАРИНАМИ

THE SPECIFIC FEATURES OF INVESTIGATOR'S INTERACTION WITH OTHER UNITS DURING THE CRIME INVESTIGATION RELATED TO ANIMAL ABUSE

Виокремлено особливості взаємодії слідчих з іншими підрозділами (оперативними, судово-експертними тощо) під час розслідування злочинів, пов'язаних із жорстоким поводженням з тваринами. Розкрито зміст взаємодії та основні її форми, зокрема з експертом (інспектором-криміналістом), що має фундаментальне значення, адже без висновку експерта про причину смерті тварини, заподіяні їй тілесні ушкодження або встановлення неналежного утримання тварини такі факти не можуть бути кваліфіковані за ст. 299 «Жорстоке поводження з тваринами» Кримінального кодексу України.

Ключові слова: слідчий; оперативні підрозділи; експерт; спеціаліст; поводження з тваринами; слідчі (розшукові) дії.

Выделены особенности взаимодействия следователей с другими подразделениями (оперативными, судебно-экспертными и др.) при расследовании преступлений, связанных с жестоким обращением с животными. Раскрыты содержание взаимодействия и основные его формы, в частности с экспертом (инспектором-криминалистом), имеющее фундаментальное значение, так как без заключения эксперта о причине смерти животного, причиненных ему телесных повреждениях или установления ненадлежащего содержания животных такие факты не могут быть квалифицированы по ст. 299 «Жестокое обращение с животными» Уголовного кодекса Украины.

Ключевые слова: следователь; оперативные подразделения; эксперт; специалист; обращение с животными; следственные (розыскные) действия.

The features of investigators' interactions with other (operational, forensic expert, etc.) during the investigation of crimes related to cruelty to animals are singled out in the article. The author provides details of their interaction and explains its basic forms. In particular, the interaction with forensic expert is of especial importance, since without the expert's conclusion about the cause of the animal's death, about caused to her corporal injuries or about the improper maintenance of the animal, such facts cannot be prosecuted under the article 299 «Cruelty to animals» of the Criminal Code of Ukraine.

Key words: investigator; operational unit; forensic expert; specialist; treatment of animals; investigative (search) activities.

© В. В. Демідова, 2018

Успішне виявлення та розслідування злочинів, пов'язаних із жорстоким поведінням з тваринами, запобігання їм, притягнення винних до кримінальної відповідальності потребує, з огляду на високий рівень латентності та розмаїття способів їх вчинення, дієвих скоординованих дій слідчого з оперативними, судово-експертними, іншими підрозділами.

Форми і принципи взаємодії слідчих з іншими підрозділами вивчали К. В. Антонов, Р. С. Белкін, Б. О. Вікторов, С. М. Володіна, В. В. Іванов, І. П. Козаченко, Є. Д. Лук'яничков, Д. Й. Никифорчук, В. Ф. Усенко, В. П. Хомколов, М. Є. Шумило та ін. Проте, зважаючи на вагомість, питання взаємодії підрозділів для ефективного розслідування злочинів, у тому числі жорстокого поведіння з тваринами, потребує додаткового дослідження.

Метою статті є визначення особливостей забезпечення взаємодії органів досудового розслідування з іншими підрозділами під час розслідування злочинів, пов'язаних із жорстоким поведінням з тваринами.

За загальнозживаним значенням взаємодія – це співдія, співдіяння, взаємний зв'язок між предметами в дії, а також погоджена дія між ким-, чим-небудь [1, с. 259]. Взаємодією називають співпрацю слідчого з іншими підрозділами у процесі розслідування та розкриття злочинів, пов'язаних із жорстоким поведінням з тваринами, та запобігання їм. Водночас взаємодія тісно пов'язана з організацією – процесом і результатом упорядкування соціокультурних явищ, а також встановленням зв'язків між рівноцінними одиницями, які виконують якісно різні функції.

Взаємодію слідчого з іншими учасниками слідчо-оперативної групи Ю. І. Азаров розглядає як спільну діяльність слідчо-оперативних та експертно-криміналістичних підрозділів із розробки та здійснення заходів, пов'язаних з комплексним використанням процесуальних, оперативно-розшукових і техніко-криміналістичних засобів з метою успішного розкриття злочинів, встановлення винних і виявлення обставин, що сприяли їх вчиненню, а також вжиття заходів для їх усунення [2, с. 88].

А. Я. Хитра взаємодію слідчого з працівниками оперативних підрозділів у кримінальному провадженні визначає як засновану на законі та спільності завдань у кримінальному судочинстві погоджену колективну діяльність, яка передбачає ефективне використання правових заходів і сил слідчих, зумовлену їх компетенцією та формами діяльності і спрямовану на розслідування злочинів та запобігання їм [3, с. 6].

А. О. Ляш вважає взаємодію слідчого з оперативними підрозділами активною, цілеспрямованою діяльністю, де кожен суб'єкт вживає конкретних заходів у межах, встановлених для них законом повноважень, які узгоджені за місцем, часом і метою [4, с. 126].

Термін «організація» в науці криміналістиці, на думку І. В. Возгріна, поєднаний з творчим процесом особи, яка розкриває та розслідує злочини, а також запобігає їм. Фундаментальним у цьому процесі є визначення найсприятливішої лінії поведінки осіб, які виконують ці функції, з метою встановлення істини у кримінальному провадженні [5, с. 114–115].

Слушною є думка В. Д. Пчолкіна, який вважає, що взаємодія – це спільність цілей і завдань, погоджених за часом, місцем і змістом, а також визначена законодавством діяльність компетентних суб'єктів із раціонального застосування наявних сил, засобів і методів із метою своєчасного виявлення, розкриття та розслідування злочинів [6, с. 99].

С. О. Книженко виокремлює спеціалізовані та неспеціалізовані суб'єкти взаємодії. До спеціалізованих вона відносить тих, для яких виявлення та розслідування злочинів, а також запобігання їм є головним завданням (оперативні підрозділи, експертні установи, контрольно-наглядові органи). До неспеціалізованих – державні та недержавні структури, для яких протидія злочинності не є їх головним завданням (підприємства, установи, організації, засоби масової інформації, громадськість) [7, с. 96].

З погляду В. М. Кукушина, слід розрізняти процесуальну та організаційну взаємодію. Процесуальна передбачена кримінальним процесуальним законодавством і зумовлена наявністю чітко визначених кримінальним процесуальним законом правовідносин, а організаційна – відомчими нормативними актами [8, с. 47]. Так, між органами досудового розслідування та оперативними підрозділами існують певні правовідносини, передбачені законодавством України, зокрема Кримінальним процесуальним кодексом (далі – КПК України), та відомчими нормативно-правовими актами. Згідно зі ст. 38 КПК України досудове розслідування здійснюють слідчі органу досудового розслідування – одноособово або слідчою групою. Під час досудового розслідування кримінальних правопорушень у встановлених законом випадках повноваження слідчого органу досудового розслідування можуть здійснювати співробітники інших підрозділів Національної поліції, органів безпеки, органів, які здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства України. Згідно з п. 3 ч. 2 ст. 40 КПК України слідчий уповноважений доручати проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділом, а ст. 41 КПК України визначено оперативні підрозділи, які за письмовим дорученням слідчого, прокурора здійснюють слідчі (розшукові) та негласні слідчі (розшукові) дії [9].

Організаційна форма взаємодії слідчого з оперативними підрозділами певною мірою базується на особистих взаємовідносинах, які складаються між слідчим та працівниками інших підрозділів, до обов'язків яких входить проведення оперативно-розшукової діяльності [10, с. 10–11].

У КПК України термін «взаємодія» на відміну від законів України «Про оперативно-розшукову діяльність» [11], «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» [12], наказів МВС України «Про організацію діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України» [13] та «Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні» [14] не використовується.

У Законі України «Про Національну поліцію» визначено, що поліція в процесі своєї діяльності взаємодіє з органами правопорядку та іншими органами державної влади, а також органами місцевого самоврядування [15, ст. 5].

Взаємодія слідчого з оперативними підрозділами є одним з основних джерел отримання інформації, необхідної для виявлення, розкриття та розслідування злочинів. Найпоширенішими формами такої взаємодії під час розслідування злочинів, пов'язаних із жорстоким поведінням з тваринами, є:

спільний аналіз та оцінка отриманої інформації і матеріалів кримінального провадження;

розроблення плану слідчих (розшукових) дій;

спільна участь у проведенні слідчих (розшукових) дій.

Відносини (взаємодія) між слідчим і оперативним працівником, наголошує О. М. Гумін, мають будуватися на основі поєднання вимог закону та їх професійної компетентності в межах таких загальнометодичних підходів [16, с. 105]:

розуміння пріоритету інтересів розслідування та вимог норм процесуального законодавства;

органічне поєднання кримінальної процесуальної та оперативно-розшукової діяльності в межах боротьби зі злочинністю.

Однією з найважливіших форм взаємодії слідчого з оперативними підрозділами Л. В. Борисова вважає спільне планування. Слідчий під час розслідування злочину висуває необхідні версії, визначає шляхи та засоби їх перевірки, після чого планує розслідування. У свою чергу оперативні підрозділи також складають план підготовки та здійснення заходів, необхідних для розкриття злочину. У разі встановлення взаємодії характер планування змінюється: замість розрізненого здійснюється спільне планування, обов'язковим елементом якого є обмін інформацією (взаємне спілкування та консультації) – для забезпечення належної координації при плануванні взаємодії [17, с. 123].

Жорстоке поводження з тваринами не належить до тяжких чи особливо тяжких злочинів, тому слідчу групу для розслідування таких правопорушень не створюють. Відповідно негативним моментом за таких обставин є те, що слідчий не надає доручення певному працівнику, а скеровує його на відповідний оперативний підрозділ. У цьому разі слідчий не знає певного виконавця доручення і строків його виконання, що може негативно позначитися на термінах розслідування кримінального правопорушення.

Як відомо, всебічне, повне та ефективне розслідування кримінального правопорушення неможливе без використання у процесі доказування спеціальних знань, адже без таких ґрунтовних знань неможливо здійснювати справедливе правосуддя.

Н. І. Клименко визначає спеціальні знання як професійні знання, навички і вміння у сфері криміналістичних досліджень, інженерної техніки, медицини, мистецтва, необхідні для вирішення питань, що постають під час розслідування та розгляду в суді матеріалів кримінального провадження [18, с. 57]. М. В. Треушников під терміном «спеціальні знання» розуміє знання за межами правових знань, загальновідомих узагальнень, що вбачаються з досвіду людей [19, с. 205].

У процесі доказування досліджуваних злочинів спеціальні знання мають фундаментальне значення для слідства. Це пов'язано з тим, що жорстоке поводження з тваринами є специфічним злочином, а отже слідчі, не маючи спеціальних знань, відповідної освіти, не можуть самостійно, без консультацій експертів (інспекторів-криміналістів) розслідувати такі кримінальні правопорушення. Ще на початковому етапі розслідування, а саме під час огляду місця події слідчий доручає інспектору-криміналісту провести орієнтувальне та оглядове фотографування та відеозапис місця події. Водночас спеціаліст (або інспектор-криміналіст) надає слідчому консультації з питань, які потребують спеціальних знань і навичок, у тому числі щодо застосування науково-технічних засобів і спеціального обладнання, проводить вимірювання, складає плани і схеми, виготовляє графічні зображення оглянутого місця події чи окремих речей; виявляє, фіксує, вилучає та упаковує матеріальні об'єкти зі слідвою інформацією про вчинене правопорушення; проводить експрес-аналіз за зовнішніми характеристиками вилучених об'єктів (без на-

дання письмового висновку), звертає увагу слідчого на фактичні дані, що мають значення для розслідування обставин кримінального правопорушення, несе персональну відповідальність за якісну фіксацію всієї слідчої інформації, повноту відображених даних у протоколі огляду місця події та на схемі (у плані) до нього [14]. Без висновку експерта про причину смерті тварини, спричинені їй тілесні ушкодження або неналежне її утримання не можна застосувати ст. 299 «Жорстоке поводження з тваринами» Кримінального кодексу України. Питання, які становлять інтерес для слідчого під час розслідування злочинів цієї категорії, зазвичай вирішують у межах судово-медичної та ветеринарно-санітарної експертизи.

Відповідно до ст. 71 КПК України до участі у кримінальному провадженні уповноважена особа може залучити спеціаліста в таких випадках:

за необхідності застосування на основі спеціальних знань технічних або інших засобів;

для надання консультаційної допомоги;

безпосередньої технічної допомоги (фотографування, складення схем, планів, креслень, відбору зразків для проведення експертизи тощо).

Згідно з наказом МВС України «Про затвердження Інструкції про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події» від 3 листопада 2015 р. № 1339 інспектори-криміналісти у своїй діяльності безпосередньо підпорядковуються та підзвітні начальникові органу досудового розслідування та залучаються у складі слідчо-оперативної групи до проведення огляду місця події за рішенням керівника слідчого підрозділу [20].

Висновки. Взаємодія слідчого з оперативними підрозділами, експертом, інспектором-криміналістом має беззаперечне значення для розслідування та розкриття досліджуваних злочинів. Проте ефективна взаємодія з оперативними підрозділами неможлива без належного розподілу обов'язків, спільного планування проведення слідчих (розшукових) дій та оперативного його корегування (стосовно взаємодії). А взаємодію слідчого з експертом (інспектором-криміналістом) слід розглядати не лише як можливість збагатити доказову базу науково обґрунтованою інформацією, що є результатом проведення призначених експертиз, а й як можливість отримати багатогранну допомогу під час слідчих (розшукових) дій.

References

1. Novyi tlumachnyi slovnyk ukrainskoi movy: u 4-kh t. / V. Yaremenko, O. Slipushko. – Kyiv: AKONIT, 1999. T. 1. 912 s.
2. Azarov Yu. I. Osoblyvosti vzaiemodii slidchoho z ekspertom (spetsialistom) na pochatkovomu etapi dosudovoho rozsliduvannia / Yu. I. Azarov, Ye. O. Rafalskyi. *Yuryd. nauka*. 2014. № 10. S. 87–96.
3. Khytra A. Ya. Vzaiemodiia slidchoho ta orhanu diznannia pry provadzhenni kryminalnykh sprav: kurs lektsii / A. Ya. Khytra, V. O. Kucher. Lviv: Derzhavnyi un-t vnutr. sprav, 2009. 100 s.
4. Liash A. O. Problemy vzaiemodii slidchoho z operatyvnymy pidrozdilamy orhaniv vnutrishnykh sprav u suchasnykh umovakh / A. O. Liash. *Vykorystannia suchasnykh dosiahnen nauky i praktyky u pidvyshchenni efektyvnosti borotby zi zlochynnistiu*: materialy nauk.-prakt. konf. Kyiv: NAVS, 2000. S. 123–127.
5. Vozgrin I. V. Kriminalisticheskaya metodika rassledovaniya prestuplenij / I. V. Vozgrin. Minsk: Vyshejschaya shk., 1983. 215 s.

6. Pcholkin V. D. Vzaiemodiia slidchykh ta pratsivnykiv operatyvnykh pidrozdiliv u khodi rozsliduvannya zlochyniv / V. D. Pcholkin. *Teoriia ta praktyka sudovoi ekspertyzy i kryminalistyky*. 2009. Vyp. 9. S. 97–103.

7. Knizhenko S. O. Subekty vzaimodejstviya pri rassledovanii prestuplenij protiv pravosudiya / S. O. Knizhenko. *Legea si Viata*. 2014. Martie. S. 94–97.

8. Kukushin V. M. Tvoya professionalnaya etika / V. M. Kukushin. – M.: Kodeks; Obedinen. red. MVD RF, 1994. 209 s.

9. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: zakon vid 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (data zvernennia: 18.07.2018).

10. Lisin N. S. Otdelnye problemy vzaimodejstviya sledovatelya s organami, osushestvlyayushimi operativno-rozysknyuyu deyatelnost, pri rassledovanii prestuplenij, sostavlyayushuyu molo-dezhnyuyu organizovannuyu prestupnost / N. S. Lisin. *Rossijskij sledovatel*. 2013. № 1. S. 10–11.

11. Pro operatyvno-rozshukovu diialnist: zakon vid 18.02.1992 № 2135-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12> (data zvernennia: 18.07.2018).

12. Pro orhanizatsiino-pravovi osnovy borotby z orhanizovanoiu zlochynnistiu: zakon vid 30.06.1993 № 3341-Khll. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12> (data zvernennia: 18.07.2018).

13. Pro orhanizatsiiu diialnosti orhaniv dosudovoho rozsliduvannya Natsionalnoi politsii Ukrainy: nakaz MVS vid 06.07.2017 № 570. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0918-17> (data zvernennia: 18.07.2018).

14. Pro zatverdzhennia Instruksii z orhanizatsii vzaiemodii orhaniv dosudovoho rozsliduvannya z inshymy orhanamy ta pidrozdilamy Natsionalnoi politsii Ukrainy v zapobihanni kryminalnym pravoporushenniam, yikh vyjavlenni ta rozsliduvanni: nakaz MVS vid 07.07.2017 № 575. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17> (data zvernennia: 18.07.2018).

15. Pro Natsionalnu politsiiu: zakon vid 02.07.2015 № 580-VII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (data zvernennia: 18.07.2018).

16. Humin O. M. Orhanizatsiia roboty slidcho-operatyvnoi hrupy pid chas rozsliduvannya kryminalnykh provadzhen / O. M. Humin. *Pravo ta derzhavne upravlinnia*. 2013. № 1 (10). S. 102–106.

17. Borysova L. V. Shchodo vzaiemodii slidchykh i operatyvnykh pidrozdiliv pry rozsliduvanni narkozlochyniv v umovakh podolannia protydii / L. V. Borysova. *Forum prava*. 2011. № 1. S. 121–125.

18. Klymenko N. I. Zminy v pravovomu rehuliuванні sudovo-ekspertnoi diialnosti / N. I. Klymenko. *Kryminalist. visn.* 2005. № 1. S. 56–60.

19. Treushnikov M. K. Sudebnye dokazatelstva / M. K. Treushnikov. M.: Gorodec, 2005. 288 s.

20. Pro zatverdzhennia Instruksii pro poriadok zaluchennia pratsivnykiv orhaniv dosudovoho rozsliduvannya politsii ta Ekspertnoi sluzhby Ministerstva vnutrishnikh sprav Ukrainy yak spetsialistiv dlia uchasti v provedenni ohliadu mistsia podii: nakaz MVS vid 03.11.2015 № 1339. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1392-15> (data zvernennia: 18.07.2018).

Список використаних джерел

1. *Новий* тлумачний словник української мови: у 4-х т. / В. Яременко, О. Сліпушко. Київ: АКОНІТ, 1999. Т. 1. 912 с.

2. *Азаров Ю. І.* Особливості взаємодії слідчого з експертом (спеціалістом) на початковому етапі досудового розслідування / Ю. І. Азаров, Є. О. Рафальський. *Юрид. наука*. 2014. № 10. С. 87–96.

3. *Хитра А. Я.* Взаємодія слідчого та органу дізнання при провадженні кримінальних справ: курс лекцій / А. Я. Хитра, В. О. Кучер. Львів: Державний ун-т внутр. справ, 2009. 100 с.

4. *Ляш А. О.* Проблеми взаємодії слідчого з оперативними підрозділами органів внутрішніх справ у сучасних умовах / А. О. Ляш. *Використання сучасних досягнень науки і практики у підвищенні ефективності боротьби зі злочинністю*: матеріали наук.-практ. конф. Київ: НАВС, 2000. С. 123–127.

5. *Возгрин И. В.* Криминалистическая методика расследования преступлений / И. В. Возгрин. Минск: Вышейшая шк., 1983. 215 с.

6. Пчолкін В. Д. Взаємодія слідчих та працівників оперативних підрозділів у ході розслідування злочинів / В. Д. Пчолкін. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2009. Вип. 9. С. 97–103.

7. Книженко С. О. Субъекты взаимодействия при расследовании преступлений против правосудия / С. О. Книженко. *Legea si Viata*. 2014. Martie. С. 94–97.

8. Кукушин В. М. Твоя профессиональная этика / В. М. Кукушин. М.: Кодекс; Объединен. ред. МВД РФ, 1994. 209 с.

9. Кримінальний процесуальний кодекс України: закон від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 18.07.2018).

10. Лисин Н. С. Отдельные проблемы взаимодействия следователя с органами, осуществляющими оперативно-розыскную деятельность, при расследовании преступлений, составляющую молодежную организованную преступность / Н. С. Лисин. *Российский следователь*. 2013. № 1. С. 10–11.

11. Про оперативно-розшукову діяльність: закон від 18.02.1992 № 2135-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12> (дата звернення: 18.07.2018).

12. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: закон від 30.06.1993 № 3341-XII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12> (дата звернення: 18.07.2018).

13. Про організацію діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України: наказ МВС від 06.07.2017 № 570. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0918-17> (дата звернення: 18.07.2018).

14. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні: наказ МВС від 07.07.2017 № 575. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17> (дата звернення: 18.07.2018).

15. Про Національну поліцію: закон від 02.07.2015 № 580-VII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 18.07.2018).

16. Гумін О. М. Організація роботи слідчо-оперативної групи під час розслідування кримінальних проваджень / О. М. Гумін. *Право та державне управління*. 2013. № 1 (10). С. 102–106.

17. Борисова Л. В. Щодо взаємодії слідчих і оперативних підрозділів при розслідуванні наркозлочинів в умовах подолання протидії / Л. В. Борисова. *Форум права*. 2011. № 1. С. 121–125.

18. Клименко Н. І. Зміни в правовому регулюванні судово-експертної діяльності / Н. І. Клименко. *Криміналіст. вісн.* 2005. № 1. С. 56–60.

19. Треушников М. К. Судебные доказательства / М. К. Треушников. М.: Городец, 2005. 288 с.

20. Про затвердження Інструкції про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події: наказ МВС від 03.11.2015 № 1339. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1392-15> (дата звернення: 18.07.2018).

Стаття надійшла до редакції 14.08.2018